

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie kryzysu finansowego oraz jego wpływu na realną gospodarkę

(opinia z inicjatywy własnej)

(2010/C 255/02)

Sprawozdawca: **Carmelo CEDRONE**

Dnia 26 lutego 2009 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie

kryzysu finansowego oraz jego wpływu na realną gospodarkę

Sekcja analityczna ds. Unii Gospodarczej i Walutowej oraz Spójności Gospodarczej i Społecznej, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 13 listopada 2009 r. Sprawozdawcą był Carmelo CEDRONE.

Na 458. sesji plenarnej w dniach 16–17 grudnia 2009 r. (posiedzenie z 16 grudnia) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 122 do 75 – 33 osób wstrzymało się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 EKES uważa, że w obliczu trwającego kryzysu konieczna jest ogromna wola koordynacji działań – poprzez przyjęcie wspólnych zobowiązań dostosowanych do powagi sytuacji – mająca na celu określenie działań oraz propozycji w perspektywie krótko- i długoterminowej zmierzających do ożywienia gospodarki i uniknięcia w przyszłości powtórzenia się wydarzeń, które legły u podstaw obecnej recesji.

1.2 **Finanse międzynarodowe:** biorąc pod uwagę tendencje, na których temat EKES wyraził już swoją opinię, należy przypomnieć, że konieczne jest zatwierdzenie w krótkim czasie systemu regulacji, które przy zachowaniu zasady swobodnego przepływu kapitału wprowadzą system nadzoru i sankcji uniemożliwiający powtórzenie się negatywnych skutków istnienia systemu bez „kontroli”. Regulacje te powinny pozwolić na przywrócenie jednolitego i przejrzystego rynku. Istotnym warunkiem będzie tutaj eliminacja rajów podatkowych, zniesienie tajemnicy bankowej oraz niektórych wypaczonych mechanizmów istniejących w przeszłości związanych z papierami spekulacyjnymi. Należy powrócić do rozróżnienia między bankami komercyjnymi a bankami inwestycyjnymi.

1.3 **Finanse europejskie:** konieczne jest stworzenie jednolitego rynku finansowego Unii Europejskiej, aby zapewnić nie tylko większą przejrzystość, ułatwienia w transakcjach czy właściwe informacje dla wszystkich podmiotów, lecz także odpowiedni system nadzoru finansowego sprawowanego przez Europejski Bank Centralny (EBC) i europejski system banków centralnych (ESBC-EBC), służący realizacji zadań w zakresie dostarczania wytycznych oraz międzynarodowej koordynacji działalności nadzorczej. Działalność bieżąca w zakresie kontroli i monitoringu rynków finansowych poszczególnych państw mogą prowadzić krajowe organy nadzoru (1).

1.4 **System walutowy:** EKES uważa, że stosowne i niezbędne jest głębsze przemyślenie kwestii międzynarodowego systemu walutowego, by ustabilizować rynki walutowe i uniknąć w obrębie WTO nieuczciwej konkurencji w handlu międzynarodowym.

1.5 **Wspieranie gospodarki realnej i przedsiębiorstw** – ład ekonomiczny:

— konieczne jest opracowanie drugiego europejskiego planu naprawy gospodarczej, zapewniającego większe środki finansowe i bardziej zdecydowane działania w różnych działach gospodarki poszczególnych państw, także poprzez reformy strukturalne, a przynajmniej planu będącego wynikiem skoordynowanych działań, który da przedsiębiorcom i obywatelom Unii Europejskiej pozytywny sygnał w związku z wartością dodaną oraz jakością integracji europejskiej;

— należy radykalnie zmienić formułę różnych strategii politycznych realizowanych przez Unię Europejską (w zakresie funduszy strukturalnych, spójności, WPR, ochrony środowiska, kształcenia, badań, strategii lizbońskiej itp.), poczynając od uproszczenia procedur i regulacji;

— należy finansować tworzenie systemu sieci europejskich (energetycznej, transportu, komunikacji) poprzez wprowadzenie „pożyczek” unijnych oraz wspieranie tworzenia partnerstw publiczno-prywatnych (PPP);

— należy uzgodnić wspólną linię działania banków europejskich, aby zachęcić je do wznowienia normalnej działalności kredytowej wobec przedsiębiorstw, szczególnie MŚP, na przykład poprzez prolongatę kredytu, uruchomienie funduszu gwarancyjnego bądź też bezpośrednie kredyty udzielane przez państwo i Europejski Bank Inwestycyjny (EBI);

— należy umożliwić pracownikom MŚP dostęp do tzw. „amortyzatorów społecznych” wspierających zatrudnienie wszędzie tam, gdzie takiego dostępu jeszcze nie ma;

(1) Por. opinia EKES-u w sprawie sprawozdania grupy de Larosièrè'a, Dz.U. C 318 z 23.12.2009, s. 57.

- należy uzgadniać działania w zakresie polityki podatkowej służące zwiększeniu popytu, ożywieniu gospodarki i wzrostowi zatrudnienia oraz połączyć je z działaniami w dziedzinie polityki makroekonomicznej i pieniężnej;
- należy przekształcić rynek pracy, obecnie zbyt rozdrobniony, w rynek „bardziej europejski”, czyli bardziej zintegrowany, stanowiący system naczyń połączonych; trzeba w tym celu usunąć przeszkody istniejące zarówno w samych państwach członkowskich, jak i pomiędzy nimi; potrzebny jest rynek pracy, który nie tylko ułatwi aktywizację zawodową osób krótko- i długotrwale bezrobotnych, lecz także przyjmie osoby, które nigdy nie pracowały (blisko 100 milionów obywateli i obywateli UE); oczywiście działania te należy podejmować przy poszanowaniu praw socjalnych i gospodarczych pracowników z kraju przeznaczenia;
- należy podjąć kroki mające na celu przyciąganie inwestycji w przemysł, w tym także inwestycji z zewnątrz, zapewniając Europie przewagę komparatywną wobec innych regionów w zakresie prawa konkurencji, norm i umów wspierających zatrudnienie, wydajności siły roboczej i systemów podatkowych; skala bezrobocia pokazuje, w jakim stopniu przedsiębiorcy i firmy międzynarodowe nie uwzględniają ludzkiego potencjału UE.

1.6 **Pomoc dla obywateli Unii Europejskiej** – spójność społeczna i ład społeczny:

- wszystkie zainteresowane strony powinny zawrzeć „europejski pakt na rzecz wzrostu, zrównoważonego rozwoju, konkurencji i zatrudnienia”, na mocy którego człowiek, spójność i solidarność zajmować będą centralne miejsce w systemie ekonomicznym, a kryzysy nie będą dotkliwie odczuwane przez obywateli i pracowników;
- należy określić formy uczestnictwa pracowników w życiu przedsiębiorstw, aby zbudować i/lub rozszerzyć „demokrację ekonomiczną”; trzeba także rozwijać i upowszechniać dialog społeczny;
- należy zachęcać do zmiany „polityki konsumenckiej”, przenosząc punkt ciężkości z jednostek na struktury zbiorowe (np. wielkie sieci) poprzez inwestycje służące poprawie jakości i dostępności usług;
- należy zwiększyć fundusz globalizacyjny, realizować (wspólnie z uczelniami) program przeznaczony dla młodych ludzi pragnących założyć własną firmę, a także dla zwolnionych pracowników, którzy chcą rozpocząć własną działalność, między innymi w formie przedsiębiorstw ekonomii społecznej jako formy alternatywnej;
- należy opracować wspólnie środki działania na rzecz zmniejszenia opodatkowania pracy;
- należy rozszerzyć zakres programu Erasmus, który powinien stopniowo objąć wszystkich studentów pragnących do niego przystąpić;
- należy maksymalnie UPROŚCIĆ wszystkie procedury wspólnotowe

- należy rozszerzyć pakt o krajowe i międzynarodowe przedsiębiorstwa oraz przedsiębiorców, aby inwestowali oni w państwach członkowskich, nie zaś gdzie indziej, i w ten sposób zaczęli tworzyć miejsca pracy dla nadwyżki zasobów ludzkich UE.

1.7 **Polityka Unii Europejskiej budowana oddolnie** – ład polityczny (w przyszłości)

1.7.1 W przyszłości nie można dopuszczać do tego, aby obywatele nadal płacili cenę BRAKU Europy, co dobitnie pokazują ograniczenia działań wspólnotowych w obliczu kryzysu. Ograniczenia te nie wynikają bynajmniej z „nadmiaru” Europy, lecz wręcz przeciwnie – z jej braku. Traktat lizboński stanowi pod tym względem znaczący krok naprzód: EKES będzie uczestniczył we wdrażaniu nowych ustaleń instytucjonalnych i przedstawiać swoje stanowisko nowej Komisji i nowemu Parlamentowi w zakresie nowych kompetencji przyznanych na mocy traktatu.

1.7.2 Rozważania UE powinny koncentrować się przede wszystkim w obszarze „deficytu demokracji” i demokracji struktur europejskich oraz zmierzać do wypracowania nowych form bezpośredniego udziału w tych strukturach obywateli Unii oraz społeczeństw obywatelskich, które nie powinny pozostawać obojętne w obliczu nowych przejawów niesprawiedliwości i pojawiania się nowych potęg.

1.7.3 Oznacza to konieczność utworzenia skutecznej wspólnej zewnętrznej reprezentacji Unii Europejskiej, ukształtowania „europejskiej przestrzeni politycznej” tak, aby stworzone zostały narzędzia stanowiące przeciwwagę dla powstającej w wyniku kryzysu nowej równowagi gospodarczej i politycznej na świecie. Niesie ona bowiem ryzyko nie tylko zubożenia obywateli Unii, lecz także osłabienia ich praw. Jak już zostało powiedziane, EKES będzie wspierał działania wysokiego przedstawiciela UE ds. polityki zagranicznej i bezpieczeństwa i w dalszym ciągu przedstawiać swoją opinię w kwestiach dotyczących społeczeństwa obywatelskiego na arenie międzynarodowej.

2. **Wstęp**

2.1 Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES), jako przedstawiciel zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego i realnej gospodarki, uznał za wskazane sporządzenie niniejszej opinii z inicjatywy własnej, aby przedstawić pełny obraz obecnego kryzysu oraz zaproponować Komisji i Radzie rozwiązanie, przede wszystkim w zakresie przywrócenia płynności finansowej przedsiębiorstw, wzrostu i zatrudnienia.

2.2 Przez wiele lat byliśmy świadkami powszechnej euforii (Samuelson), będącej skutkiem niedokładnych informacji oraz opinii „ekspertów” zapewniających o „istotnym znaczeniu” zachodzących wydarzeń i przewadze „istniejącego modelu” oraz twierdzących z przekonaniem, że rynek prędzej czy później ureguluje i wyeliminuje wszelkie przesadne działania.

2.3 EKES wyraża przekonanie, że pomimo zaistniałej sytuacji zaangażowanie przedsiębiorstw i pracowników, mających świadomość swej ogromnej odpowiedzialności ekonomicznej i społecznej, pozwoli pokonać kryzys, pod warunkiem, że będą oni mieć wsparcie władz krajowych i unijnych.

3. Obecna sytuacja. Międzynarodowy kryzys finansowy

3.1 **Początki:** źródła obecnego kryzysu są zbyt dobrze znane, aby je ponownie analizować. Niemniej jednak EKES uważa za stosowne przypomnienie przynajmniej dwóch powodów jego wybuchu: ewolucji międzynarodowych rynków finansowych, wspieranej przez ultraliberalną kulturę ekonomiczną, która doprowadziła do tego, że rynki te finansowały same siebie w większym stopniu niż realną gospodarkę, co z kolei spowodowało ogromną bańkę finansową; oraz niewystarczających i rzadko przestrzeganych regulacji. Nieliczne istniejące uregulowania nie zadziałały we właściwy sposób lub też nie były stosowane przez organy nadzoru i agencje ratingowe, których działania spowodowały, że rynki stały się mało przejrzyste ⁽²⁾.

3.1.1 W chwili obecnej oczywiste jest, że w ramach wspomnianej bańki finansowej bankierzy, świadomie lub nieświadomie, podejmowali wysoce ryzykowne działania, a dotyczące ich przepisy i środki zapobiegawcze były całkowicie nieadekwatne. W przypadku bankowości detalicznej, kierując się chęcią jak największej sprzedaży, w sposób nierozsądny udzielano pożyczek w postaci kredytów hipotecznych i pożyczek na karty kredytowe. W bankowości inwestycyjnej tego rodzaju pożyczki i inne, takie jak wykupy lewarowane, zamieniano w skomplikowane derywaty poprzez manipulacje pakietami, a następnie sprzedawano bez zachowania należytej ostrożności lub odpowiednich rezerw. Oczywiste jest, że stosowano niewłaściwy system środków motywujących, skierowanych do kadry wykonawczej i personelu, a w wyniku tego ich działalność wpłynęła negatywnie na profile ryzyka poszczególnych banków, oraz że w wyniku stosowania tych środków motywujących korzyści osobiste stały się ważniejsze od dbania o interes większości udziałowców systemu bankowego i nieświadomych zagrożeń obywateli, którzy nabyli wierzycielskości. Taka sytuacja jednak nie usprawiedliwia niewłaściwych działań i popełnianych bez skrępowań nadużyć, których byliśmy świadkami. Zachowanie to zaszkodziło całemu systemowi finansowemu i postawiło go w złym świetle.

3.2 **Przyczyny:** opisywana sytuacja stała się możliwa ze względu na brak polityki oraz błędy i niedopatżenia popełnione przez rządy państw nie tylko w sektorze finansowym, lecz także w obszarze polityki makroekonomicznej i pieniężnej. W wymiarze międzynarodowym Stany Zjednoczone prowadziły zbyt pobłażliwą politykę budżetową, a Unia Europejska nie dysponowała skutecznymi narzędziami umożliwiającymi działanie, i realizowała powszechnie atakowany model społeczno-gospodarczy uznawany za przyczynę wszelkiego zła. Instytucje międzynarodowe okazały się zbyt słabe, aby podejmować interwencje, a cały proces trwał zbyt długo. Władze polityczne często zasłaniały się globalizacją, uznając ją za winną wszystkiego i biorąc na siebie w ten sposób ogromną odpowiedzialność za przyczyny, które wywołały kryzys ⁽³⁾.

⁽²⁾ Por. opinia EKES-u w sprawie sprawozdania grupy de Larosière'a (Dz.U. C 318 z 23.12.2009, s. 57) i opinia EKES-u w sprawie europejskiego planu naprawy gospodarczej, Dz.U. C 182 z 4.8.2009, s. 71.

⁽³⁾ Por. opinia EKES-u w sprawie sprawozdania grupy de Larosière'a, Dz.U. C 318 z 23.12.2009, s. 57.

3.3 **Skutki:** są one katastrofalne, ale nie można popadać w pesymizm. Niestety pewien obszar gospodarki finansowej istniał dzięki euforii, zachłanności, spekulacji i powszechnemu brakowi odpowiedzialności. Silna koncentracja banków (do tego stopnia, że zapanowało przekonanie, iż „banki są zbyt wielkie, aby pozwolić im na upadłość”) oraz załamanie sfery zarządzania ryzykiem wywołały niepoahamowany efekt domina, co musiało doprowadzić do obecnych rezultatów. W ten sposób początkowy kryzys finansowy przekształcił się w kryzys makroekonomiczny i przeniósł się do obszaru realnej gospodarki. Dlatego obecnie mamy do czynienia z **kryzysem finansowym**, który ogarnął sferę produkcji, co wywołało **kryzys gospodarczy, walutowy, handlowy i społeczny**, a w efekcie kryzys zaufania.

3.3.1 Niemniej jednak należy przyznać, że w ciągu ostatnich trzydziestu lat na całym świecie nastąpił rozwój i wzrost gospodarczy na skalę wcześniej niespotykaną, szczególnie w państwach rozwijających się. Tak wielki wzrost był możliwy między innymi dzięki rozwojowi rynków finansowych, co wielu państwom przynosiło ogromne korzyści, dając im jednocześnie złudzenie, że tak pomyślna sytuacja będzie trwać nieprzerwanie i nie spowoduje żadnych problemów.

3.3.2 Z całą pewnością kryzys wpłynie na zmianę układu sił politycznych na arenie międzynarodowej i krajowej, co pokazał już szczyt G20 w Pittsburghu. Po zakończeniu kryzysu powstanie nowy porządek gospodarczy i polityczny świata. Tym samym kryzys, który pierwotnie był kryzysem finansowym, przekształcił się w kryzys makroekonomiczny i przeniósł na gospodarkę realną, powodując **spadek PKB i ostry wzrost bezrobocia**. W związku z tym EKES stawia pytanie o miejsce i rolę Unii Europejskiej w przyszłości.

4. Konieczne działania. Instrumenty interwencji i walki z kryzysem

4.1 Uporządkowanie systemu finansowego

4.1.1 EKES stwierdza, iż wyniki szczytu G20 w Londynie i G8 w Aquili były zadowalające, ponieważ wykroczyły poza ramy pesymistycznych przewidywań w kwestii nadzoru finansowego i pokazały, że światową gospodarką i finansami należy zarządzać wspólnie albo nie zarządzać w ogóle. Opowiedziano się za zasadą „globalnego ładu”, która przywraca polityce należne jej miejsce. Należy oczekiwać, że również rządy europejskie wyciągną z tego właściwe wnioski (punkt 4.4). Rezultaty tych spotkań muszą być jednak konkretnie i skutecznie wprowadzone w życie, podobnie jak zasady, które zapoczątkowała Bazylea II, a kontynuować powinna Bazylea III; należy także uporządkować i zreformować organizacje międzynarodowe.

4.1.1.1 Oczywiście należałoby życzyć sobie, aby również po szczycie G20, który odbył się następnie w Pittsburghu w ślad za dobrymi intencjami szły konkretne działania, chociaż w jego trakcie unikano rozmów na temat najważniejszych aktualnych problemów: zasad działania i reform systemu finansowego ⁽³⁾, nierównowagi handlowej między USA a Chinami, struktury spółki akcyjnej, wzrostu bezrobocia itp. Jeżeli nie zostaną podjęte

żadne interwencje, nadal istnieje ryzyko, że „niektórzy przedstawiciele interesów finansowych uznają kryzys za mało istotną przeszkodę, która nie utrudni im powrotu do wcześniejszych form działania” (4).

4.1.2 EKES uważa, że niezbędne jest rozszerzenie kompetencji organów nadzoru finansowego (5), lecz przede wszystkim należy umożliwić tym organom samodzielne funkcjonowanie, niezależne od władz politycznych, oraz przyznać im uprawnienia do stosowania sankcji. Trzeba wyeliminować raje podatkowe i/lub zwiększyć ich przejrzystość, aby nie stały się narzędziami służącymi do prania brudnych pieniędzy i unikania opodatkowania. Głównym problemem jest właśnie brak przejrzystości. Każdy powinien mieć wiedzę na temat natury pożyczek bankowych, aktywów, rezerw i profilu ryzyka banków.

4.1.3 EKES wyraża życzenie, aby wytyczne i decyzje (nieliczne!) przyjęte w Londynie, Aquali i Pittsburgu służyły dokonaniu przełomu i wprowadzeniu (przywróceniu) w niedługim czasie nowej kultury ekonomicznej i rynkowej, mniej obciążonej ideologią i bardziej przejrzystej. Należy również zachować ostrożność, mówiąc o moralności i etyce na rynku finansowym, jak chcieliby niektórzy: ci, którzy płacą bardzo wysoką cenę za kryzys, mogliby uznać, że się z nich żartuje. Znacznie lepiej jest mówić o prawach i sankcjach, zasadach i instrumentach ich wdrażania.

4.1.4 Jest to najbardziej przekonujący i skuteczny sposób, aby odzyskać zaufanie konsumentów i przywrócić popyt. Potrzeby jest do tego nowy język ekonomii, posługujący się pojęciami z zakresu realnej gospodarki, inwestycji, pracy, ryzyka, praw, obowiązków i ochrony konkurencji.

4.1.5 EKES uważa, że podmioty realnej gospodarki, czyli przedsiębiorstwa i pracownicy, powinny bardziej zdecydowanie przedstawiać swoje racje i ponownie nabrać przekonania o swym niezwykle istotnym znaczeniu w procesie pobudzenia gospodarczego, rozwoju społecznego, poprawy konkurencyjności, innowacji, wzrostu i zatrudnienia. Należy życzyć sobie, aby podobny proces został zapoczątkowany w polityce.

(4) Artykuł „Sytuacja systemu finansowego i bankowego” („Situation of the financial and banking system”), autorzy: Christine Lagarde – minister gospodarki, przemysłu i zatrudnienia, Anders Borg – minister finansów Szwecji, Wouter Bos – minister finansów Holandii, Jean-Claude Juncker – minister finansów Luksemburga, Elena Salgado Mendez – minister finansów Hiszpanii, Peer Steinbrück – minister finansów Niemiec, i Giulio Tremonti – minister finansów Włoch. Opublikowany na łamach kilku europejskich gazet 4 września 2009 r.

(5) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wspólnego nadzoru makroostrożnościowego nad systemem finansowym i ustanawiające Europejską Radę ds. Ryzyka Systemowego – COM(2009) 499 wersja ostateczna z 23.9.2009; rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Europejski Organ Nadzoru Bankowego – COM(2009) 501 wersja ostateczna z 23.9.2009; rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Europejski Organ Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych – COM(2009) 502 wersja ostateczna z 23.9.2009; rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Europejski Organ Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych – COM(2009) 503 wersja ostateczna z 23.9.2009.

4.1.6 Należy także ponownie przeanalizować międzynarodowy **system walutowy**. Na spotkaniach odbywanych w ramach szczytu G20 w Londynie, G8 w Aquali i G20 w Pittsburgu zagadnienie funkcjonowania i reformy międzynarodowego systemu walutowego, poza kwestią rozdziału kwot w ramach MFW, nie zostało potraktowane jako jeden z priorytetów mających na celu pobudzenie gospodarki światowej zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. A przecież realizacja choćby niektórych zobowiązań podjętych na szczytach G20 i G8 mogłaby w znaczący sposób wpłynąć na rynek walutowy i w rezultacie na sposób funkcjonowania całego systemu walutowego.

4.1.6.1 Decyzje podjęte w sprawie przyznawania pomocy finansowej państwom rozwijającym się, głównie w Afryce, oraz trzykrotnego zwiększenia środków Międzynarodowego Funduszu Walutowego (do 750 miliardów dolarów) i wyasygnowania dalszych 250 miliardów dolarów z emisji specjalnych praw ciągnięcia (SDR), przeznaczonych na wsparcie finansowe dla państw najbardziej dotkniętych skutkami kryzysu, każą zastanowić się nad ogromną ilością dolarów, która zostanie wprowadzona do obrotu w celu pomocy państwom o wysokim deficycie obrotów bieżących.

4.1.6.2 Po drugie, wzrost długu publicznego w Stanach Zjednoczonych (który w ciągu najbliższych trzech lat może osiągnąć poziom 100 % PKB), spowodowany wprowadzeniem przez prezydenta Baracka Obamę nowej polityki *deficit spending* w celu wyjścia z recesji, stanowić będzie dodatkowy impuls do dalszego emitowania ogromnych ilości dolarów, co będzie mieć istotne skutki dla całego światowego systemu gospodarczego. Podobna sytuacja miała miejsce w drugiej połowie lat 60. i zakończyła się dewaluacją dolara i załamaniem w 1971 roku systemu walutowego z Bretton Woods.

4.1.6.3 Powyższa sytuacja budzi największe zaniepokojenie w Chinach, gdzie rezerwy dewizowe w ciągu ostatnich dziesięciu lat wzrosły o ponad 5 000 miliardów dolarów i najprawdopodobniej w najbliższych latach będą nadal wzrastać, chociaż mniej dynamicznie. Chińczycy obawiają się, że osłabienie dolara spowoduje spadek wartości ich olbrzymich rezerw dewizowych.

4.1.6.4 Euro, które w ciągu kilku lat stało się drugą walutą rezerwową na świecie, nie stanowi żadnej alternatywy dla dolara, nawet przy założeniu, że wyparcie dolara byłoby korzystne i pożądane. Trudno sobie także wyobrazić „ponadnarodową walutę rezerwową”, jakiej życzyłyby sobie chińskie władze monetarne, reprezentowaną przez specjalne prawa ciągnięcia (SDR). SDR miałyby stać się nie tylko środkiem płatniczym stosowanym w obrotach między rządami i instytucjami międzynarodowymi, lecz także instrumentem płatniczym w międzynarodowych transakcjach handlowych i finansowych. Emisja nowych SDR z całą pewnością jest użytecznym instrumentem tworzenia dodatkowych rezerw przez rządy państw, które mają deficyt obrotów bieżących, ale nie może być traktowana jako rozwiązanie obecnego kryzysu w perspektywie długoterminowej.

4.1.6.5 Istnieje duże prawdopodobieństwo, że euro uzyska niebawem cechy międzynarodowej waluty rezerwowej oraz waluty referencyjnej przy ustalaniu cen dóbr na rynkach światowych. Niemniej jednak EKES wyraża życzenie, aby władze chińskie zaprzestały ochrony waluty chińskiej, ponieważ reprezentuje ona gospodarkę, która zajmuje coraz bardziej znaczącą pozycję na arenie międzynarodowej. Przez dziesięć lat kurs renminbi był ściśle związany z dolarem i dopiero od 2005 roku jego wartość związana jest z koszykiem innych walut. Renminbi powinien stać się walutą swobodnie wymiennalną na rynkach światowych.

4.1.6.6 EKES uważa, że potrzebne są intensywniejsze wysiłki na szczeblu międzynarodowym; Chiny nie mogą nadal postępować tak jak w przeszłości, tzn. uzależniać swojego rozwoju od stałego wzrostu eksportu, gromadzić nadwyżek na rachunku obrotów bieżących i żądać od innych rozwiązywania problemów związanych z kursami walut na świecie, które państwo to samo częściowo wywołuje swoją polityką walutową i podatkową, wspierającą gromadzenie oszczędności i hamującą wydatki wewnętrzne.

4.1.6.7 Światowy system walutowy, opierający się na płynnych kursach walutowych, charakteryzuje się ciągłymi i wyraźnymi zmianami wartości dewiz ze względu na spekulacje. Sytuacja ta, która bardzo negatywnie odbija się na gospodarce światowej, mogłaby się zmienić w wyniku podpisania umowy politycznej pomiędzy bankami centralnymi w głównych krajach uprzemysłowionych. W jej ramach banki te zobowiązałyby się zgodnie interweniować w chwili, gdy któraś waluta ulegałaby zbyt gwałtownej tendencji zwyżkowej albo niżkowej, tak by utrzymać wahania jej kursu w rozsądnych granicach.

4.1.7 **Stworzenie europejskich regulacji finansowych** – budowa jednolitego europejskiego rynku finansowego ⁽⁶⁾. Niezależnie od uregulowań unijnych oraz euro, realizacja powyższego celu jest nadal kwestią odległej przyszłości, także w strefie euro. Kryzys pokazał, że należy niezwłocznie podjąć działania w tym kierunku, wykraczając poza to, co do tej pory zostało zrobione, czyli rozpocząć poważne reformy. Zalecenia takie zawarte są także w sprawozdaniu grupy de Larosière'a oraz we wnioskach Komisji. To umożliwiłoby także EBC szybsze i bardziej elastyczne działanie. Nie można zapominać, że zasadniczym celem systemu finansowego jest wspieranie przedsiębiorstw, pobudzanie przedsiębiorczości, wzrostu i zatrudnienia: takie zadania łatwiej byłoby zrealizować na zreformowanym rynku finansowym, bardziej konkurencyjnym, przejrzystym i zintegrowanym w różnych obszarach.

4.2 Wsparcie realnej gospodarki

4.2.1 W komunikacie Komisji pod ambitnym tytułem „Realizacja europejskiego planu naprawy” ⁽⁷⁾, przedstawionym Radzie Europejskiej wiosną 2009 roku, przywrócenie zaufania obywateli i przedsiębiorców uznano za nadrzędny element mający wyprowadzić Europę z obecnego kryzysu i doprowadzić do zwiększenia popytu i tworzenia nowych miejsc pracy. Konieczne jest, aby proponowane środki przełożyły się na konkretne i skuteczne działania, a nie pozostały jedynie zbiorem dobrych intencji.

4.2.2 EKES uważa, że głównymi problemami wymagającymi rozwiązania jest bezrobocie i brak płynności finansowej przedsiębiorstw ⁽⁸⁾. Według szacunków Międzynarodowej Organizacji Pracy od początku kryzysu w grudniu 2007 roku pracę straciło blisko 40 milionów osób (z czego 7 milionów na obszarze OECD), a prognozy na przyszłość są raczej pesymistyczne. Rozwiązaniem tego dramatu społecznego może być jedynie przywrócenie zaufania do funkcjonowania rynków oraz interwencje

publiczne wspierające wzrost, konkurencyjność, innowacje i zatrudnienie. Europa potrzebuje właściwej polityki gospodarczej i programu, który przyciągnie przedsiębiorców, będzie wspierał ich rozwój i zachęcał do tworzenia nowych miejsc pracy!

4.2.3 EKES w pełni podziela cel wyznaczony przez Komisję. Należy poprzeć działania przedstawione w komunikacie KE, ponieważ obejmują one środki, które powinny być niezwłocznie zastosowane w sektorze finansowym i bankowym w celu wspierania realnej gospodarki i wykorzystania potencjału wewnętrznego rynku europejskiego. Działania te są jednak oparte na tradycyjnym podejściu, które z całą pewnością nie jest innowacyjne, koncentruje się bowiem na jak najlepszej realizacji zadań z zakresu sektorowych polityk gospodarczych prowadzonych bezpośrednio i/lub koordynowanych przez Komisję Europejską.

4.2.4 Warunkiem przywrócenia zaufania przedsiębiorców i obywateli Unii Europejskiej do instytucji wspólnotowych i władz krajowych zdolnych pokonać kryzys jest uznanie, że przyczyn kryzysu nie należy upatrywać jedynie w dramatycznych zjawiskach o charakterze koniunkturalnym czy w niedoskonałości i upadku rynku.

4.2.5 Szczególną cechą obecnego kryzysu gospodarki światowej i europejskiej jest to, że jego przyczyn należy doszukiwać się głębiej, w systemie wartości etycznych i moralnych (takich jak odpowiedzialność, praworządność, sprawiedliwość społeczna), które stanowią podstawę nowoczesnych społeczeństw i bazę podejmowania działań we wszystkich obszarach życia gospodarczego, społecznego i obywatelskiego. Przywrócenie zaufania do systemów gospodarczych i finansowych jest możliwe pod warunkiem, że prowadzone działania nie będą oddziaływać jedynie na źle funkcjonujące mechanizmy rynkowe, lecz będą realizowane w ramach europejskiej polityki makro- i mikroekonomicznej.

4.2.6 Jeżeli takie podejście do obecnych problemów zostanie przyjęte, rozwiązania proponowane w komunikacie Komisji okażą się niewystarczające i mało skuteczne, biorąc pod uwagę, że należy stymulować procesy zmian nie tylko w obszarze systemów produkcji poszczególnych państw, lecz także w obszarze polityki światowej i europejskiej, wspierającej rozwój gospodarczy państw członkowskich. A przecież negatywne skutki kryzysu odczuwane są silniej w Europie (niższa wartość PKB) niż w Stanach Zjednoczonych, które zareagowały, opracowując zdecydowany, jednolity program obejmujący daleko idące i skuteczne interwencje publiczne. Unia Europejska powinna wspierać zharmonizowane działania podejmowane przez państwa członkowskie. Należy życzyć sobie, aby Unia opracowała drugi plan odbudowy, bardziej jednolity i skuteczny niż pierwszy.

4.2.7 Ograniczając swoje rozważania do działań na rzecz ożywienia gospodarki europejskiej, które powinny być podjęte w perspektywie krótko- i średnioterminowej, EKES uważa, że Unia Europejska i państwa członkowskie powinny koncentrować swoją uwagę i środki finansowe na realizacji ograniczonej liczby interwencji głęboko oddziałujących na poszczególne rynki i przedsiębiorstwa. Interwencje te powinny obejmować takie obszary, jak: przywrócenie zaufania do funkcjonowania systemu finansowego, wniesienie poprawek do europejskiego planu naprawy gospodarczej, zmiana głównych kierunków polityki interwencyjnej Unii Europejskiej czy wspieranie państw członkowskich najbardziej dotkniętych skutkami kryzysu, począwszy od państw Europy Wschodniej.

⁽⁶⁾ Por. przypis 3.

⁽⁷⁾ COM(2009) 114 wersja ostateczna, Realizacja europejskiego planu naprawy, 4 marca 2009 r.

⁽⁸⁾ Por. opinia EKES-u w sprawie wyników szczytu w sprawie zatrudnienia, Dz.U. C 306 z 16.12.2009, s. 70.

4.2.8 Przywrócenie zaufania do systemu finansowego.

Ożywienie gospodarcze w Europie jest możliwe pod warunkiem, że przywrócona zostanie stabilność rynków finansowych, które zaczną działać zgodnie z nowymi regulacjami i w nowym systemie makro- i mikronadzoru, zapewniającym ich odpowiedzialne i uporządkowane funkcjonowanie na arenie międzynarodowej. System finansowy musi powrócić do swej tradycyjnej, niemożliwej do zastąpienia roli stymulatora wzrostu gospodarczego, czyli finansować konkretną działalność przedsiębiorstw (firm, gospodarstw domowych, sieci i usług, infrastruktury, ochrony środowiska i energetyki).

4.2.8.1 Nadal pozostaje nierozwiązany problem głębokich, ale niestety nieuniknionych działań interwencyjnych państwa w sektorze bankowym. EKES uważa, że taka sytuacja nie powinna trwać zbyt długo, konieczne jest zatem opracowanie „strategii wyjścia” z tego typu interwencji i określenie warunków działania sektora bankowego poprzez podejście systemowe, na przykład przeprowadzenie wewnętrznej restrukturyzacji przy jednoczesnej poprawie jakości i ilości rezerw wykazywanych w bilansie. Strategia ta powinna służyć ożywieniu niezależnego i przejrzystego rynku kredytu oraz międzynarodowego rynku finansowego, na których nie będą powtarzać się wydarzenia z niedawnej przeszłości.

4.2.8.2 W nawiązaniu do wymogu zwiększenia kontroli i przejrzystości operacji finansowych, zgłoszonego przez Komisję i omawianego na spotkaniu Grupy G20 w Londynie, G8 w Aquili i G20 w Pittsburghu, oraz wniosku Komisji i Rady w sprawie reformy europejskiego systemu finansowego, EKES dokona oceny tego wniosku. Niemniej jednak już teraz należy stwierdzić, że jeżeli nadzór finansowy zostanie powierzony nowemu, niezależnemu organowi wspólnotowemu, organ ów powinien otrzymać rzeczywiste kompetencje⁽⁹⁾.

4.2.8.3 Takie rozwiązanie ułatwiłoby proces harmonizacji przepisów w zakresie nadzoru finansowego obowiązujących w różnych państwach członkowskich oraz przyczyniłoby się do ujednolicenia uprawnień do nakładania sankcji.

4.2.9 Udoskonalenie europejskiego planu naprawy gospodarczej

4.2.9.1 W swej poprzedniej opinii⁽¹⁰⁾ EKES zgłosił wniosek o dokładny przegląd przedstawionego przez Komisję europejskiego planu naprawy gospodarczej, nie tylko w zakresie środków finansowych, które uznano za niewystarczające w obliczu skali kryzysu, lecz także odmiennego sformułowania i wskazania środków, jakie muszą zostać podjęte przez państwa członkowskie, aby pobudzić gospodarkę.

⁽⁹⁾ Por. opinia EKES-u w sprawie sprawozdania grupy de Larosière'a, Dz.U. C 318 z 23.12.2009, s. 57. W swojej wypowiedzi podczas sesji plenarnej ESES-u dnia 30 września 2009 r. José Manuel Barroso poparł ten punkt widzenia.

⁽¹⁰⁾ Por. opinia EKES-u w sprawie europejskiego planu naprawy gospodarczej, Dz.U. C 182 z 4.8.2009, s. 71.

4.2.9.2 Warunki dostępu do tych środków, niezależnie od tego, które sektory uznane zostaną za priorytetowe w kategoriach potrzeb finansowych (sektor motoryzacyjny, budowlany, MŚP itp.), powinny gwarantować spójne i jednolite działania podejmowane zgodnie z zasadami określonymi przez jednolity rynek Unii Europejskiej.

4.2.9.3 Niepożądane bowiem byłoby, gdyby poszczególne inicjatywy w ramach europejskiego planu naprawy gospodarczej, finansowane w odpowiednich częściach ze środków unijnych i krajowych, i przeznaczone na pilne pomoc dla przedsiębiorstw, sektorów lub państw szczególnie dotkniętych kryzysem, tworzyły jakiegokolwiek sytuacje uprzywilejowania bądź ochrony pewnych grup przedsiębiorców ze szkodą dla innych.

4.2.9.4 Jednolity rynek stanowi jedną z głównych sił napędowych gospodarki europejskiej, a wzrost gospodarczy jest najlepszą gwarancją rozwoju przedsiębiorstw produkcyjnych i tworzenia nowych miejsc pracy. Koordynacja i monitoring działań określonych w planie naprawy, prowadzonych zarówno na szczeblu wspólnotowym, jak i krajowym, muszą dać obywatelom Unii Europejskiej pewność, że Wspólnota jest zdolna do zarządzania środkami pomocy finansowej zgodnie z przepisami unijnymi, w interesie narodów i obszarów szczególnie narażonych na skutki kryzysu.

4.2.9.5 EKES jest zdania, że w ramach działań wspierających rozwój przedsięwzięć produkcyjnych, szczególnej uwagi wymagają MŚP (należy opracować specjalny plan przyznawania preferencyjnych pożyczek i stosowania uproszczonych procedur przy udzielaniu kredytów (patrz także *Small Business Act*)). Europejski plan naprawy gospodarczej nie wskazuje konkretnie rodzajów działań, jakie mają być podejmowane w celu wspierania rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw. EKES wyraża pogląd, że w odniesieniu do mikroprzedsiębiorstw, które w istotny sposób wpływają na poziom zatrudnienia w Unii Europejskiej, działania takie powinny być określone w ramach ogólnego programu makroekonomicznego, uwzględniającego specyfikę uwarunkowań krajowych i lokalnych, różne poziomy specjalizacji branżowej oraz różne potrzeby w zakresie wiedzy i nowych umiejętności, innowacyjnych technologii oraz infrastruktury dla przedsiębiorstw.

4.2.9.6 Bez opracowania europejskich i krajowych ram odniesienia dotyczących perspektyw rozwoju sektora MŚP w przyszłości, nadal aktualne będzie ryzyko rozbieżności i fragmentacji interwencji, czego efektem będzie pomoc udzielona wszystkim przedsiębiorcom, z których żadnemu nie uda się rozwinąć firmy ani poprawić jakości produktów i świadczonych usług.

4.2.9.7 EKES uważa także, że do przezwyciężenia kryzysu mogą przyczynić się dialog społeczny i konsultacje, czyli większe zaangażowanie przedsiębiorstw, związków zawodowych i organizacji działających w obszarze gospodarki realnej.

4.2.10 Zmiany podstawowych kierunków polityki Unii Europejskiej

4.2.10.1 EKES uważa, że zaufanie przedsiębiorców Unii Europejskiej można przywrócić, dokonując także głębokich zmian w sposobie prowadzenia przez Komisję Europejską polityki w ważnych dziedzinach życia gospodarczego i społecznego, w szczególności zaś polityki spójności. EKES wydał już opinię

w sprawie polityki spójności⁽¹¹⁾, przedstawiając szereg wniosków dotyczących zmiany jej założeń.

4.2.10.2 Obecny głęboki kryzys gospodarczy w państwach europejskich, który prawdopodobnie będzie trwać jeszcze w roku 2010, zmusza do radykalnych zmian w zarządzaniu funduszami strukturalnymi (EFS i EFRR) oraz przeglądu środków przewidzianych na okres programowania 2007–2013. Komisja pracuje obecnie nad wnioskami w sprawie zmian prowadzących do uproszczenia procedur, przyspieszenia płatności czy ponownego określenia zakresu działań w ramach niektórych polityk sektorowych, ale są to nadal środki niewystarczające. Konieczne są środki, które zachowają spójność Europy, dziś zagrożoną kryzysem.

4.2.10.3 EKES wzywa Komisję do podjęcia intensywniejszych wysiłków w celu dostosowania zakresu działań do nowej sytuacji zaistniałej w wyniku światowego kryzysu. Wymaga kompleksowego przemyślenia tych obszarów polityki. Konflikty między władzami centralnymi a regionalnymi, dotyczące zarządzania środkami z funduszy strukturalnych przeznaczonymi na zażegnanie kryzysu, stanowią dodatkowy element pobudzający do refleksji nad zmianami w sposobie przeznaczania środków pomocy dla obszarów Unii Europejskiej znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji.

4.2.10.4 W kwestii polityki spójności EKES uważa, że dla każdego państwa będącego beneficjentem środków przyznawanych w ramach tej polityki należy ustalić szczególne priorytety sektorowe i lokalne, tak aby środki wspólnotowe i krajowe przeznaczone były na realizację programów i projektów uznanych za najistotniejsze z punktu widzenia gospodarczego i społecznego. Spójne zasady wyboru działań, koordynacja polityki pomocy dla przedsiębiorstw na szczeblu wspólnotowym i krajowym, wspólne programy kształcenia specjalistycznego i rozwijania nowych kompetencji to przesłanki, na których powinny się opierać główne kierunki zreformowanej polityki spójności.

4.2.10.5 Kryzys powinien stać się dla Unii Europejskiej okazją nie tylko do tego, aby jak najlepiej realizować już istniejące strategie polityczne, lecz także do opracowywania nowych założeń, na przykład poprawy infrastruktury, wprowadzenia planu ochrony środowiska naturalnego i wdrożenia nowych **europejskich sieci** energetycznych i telekomunikacyjnych (na przykład sieci szerokopasmowej), **finansowanych ze środków europejskich** (euroobligacje?). Przyczyniłoby się to w znacznym stopniu do ożywienia gospodarczego.

4.2.10.6 EKES uważa, że jest to znakomita okazja do głębokiej refleksji nad **budżetem wspólnotowym** w zakresie jego struktury, wielkości i jakości oraz zastanowienia się, być może w ramach powołanej grupy ekspertów, nad **polityką podatkową**, czyli kwestią zasadniczą dla rozwoju i wzrostu gospodarczego. Nie można nadal pomijać polityki podatkowej ani stosować jej jako dumpingu społecznego i ekonomicznego w Unii Europejskiej.

⁽¹¹⁾ Por. opinia EKES-u w sprawie komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie wyników negocjacji dotyczących strategii i programów w ramach polityki spójności w okresie programowania 2007–2013, Dz.U. C 228 z 22.9.2009, s. 141.

4.2.11 Pomoc dla państw członkowskich UE szczególnie dotkniętych skutkami kryzysu, zwłaszcza państw Europy Wschodniej

4.2.11.1 EKES uważa, że Komisja powinna powołać fundusz tymczasowy przeznaczony dla państw, które najmocniej odczuły negatywne skutki kryzysu (wniosek w tej sprawie odrzuciły najbardziej wpływowe państwa członkowskie), a przynajmniej przygotować pakiet środków finansowych, między innymi przy udziale EBOR, przeznaczonych na finansowanie inicjatyw służących stabilizacji najsłabszych gospodarek Unii. Takie działania są już zresztą podejmowane. Szczególną uwagę należy skierować na państwa Europy Wschodniej, co oznacza, że należy na powyższy cel przeznaczyć specjalne środki. Istnieje wiele powodów, dla których potrzebne są specjalne fundusze dla tych państw. Jednym z nich jest to, że brak takich środków może doprowadzić do upadku nie tylko jednolitego rynku, lecz także drugiego filara integracji europejskiej, czyli rozszerzenia Unii Europejskiej.

4.2.11.2 W ciągu najbliższych kilku miesięcy (oraz lat) Unia Europejska musi znaleźć rozwiązania szczególnie złożonych problemów: kryzysu gospodarczego i trudnej sytuacji na rynku pracy, konfliktów społecznych, niezbędnych reform instytucjonalnych, różnic wewnętrznych między państwami członkowskimi; a wszystko to w sytuacji rosnącego eurosceptycyzmu partii politycznych, rządów wielu państw członkowskich oraz opinii publicznej, niezadowolonej z decyzji podejmowanych na szczeblu wspólnotowym.

4.2.11.3 Przywrócenie zaufania do europejskiego modelu gospodarczego i społecznego oraz jego zdolności do proponowania najwłaściwszych rozwiązań w interesie wszystkich państw członkowskich jest możliwe pod warunkiem, że Unia Europejska zajmie się problemami najsłabszych państw i pomoże im pokonać trudności, w jakich się znalazły.

4.2.11.4 Rozmiary kryzysu na rynkach kredytowych, rynkach usług finansowych i w przedsiębiorstwach produkcyjnych w wielu państwach Europy Wschodniej nie są tak duże, aby stanowiły dla UE przeszkodę nie do pokonania. Wiele obszarów tej działalności narodziło się dzięki bezpośrednim inwestycjom państw członkowskich UE-15 i trudno sobie wyobrazić, że teraz, kiedy nowe państwa musiały pokonać tak długą drogę, aby stać się pełnoprawnymi członkami, stosowana będzie polityka „indywidualnego podejścia” oraz minimalne i mało znaczące finansowo środki. Byłyby to błąd strategiczny i ekonomiczny, niemożliwy do naprawienia w perspektywie krótko- i średnioterminowej, a także forma dość poważnej krótkowzroczności politycznej, która mogłaby zaważyć na przyszłości integracji europejskiej.

4.3 Pomoc dla obywateli Unii Europejskiej

4.3.1 Po kryzysie „wytworzy się nowa równowaga, ale nie na takim poziomie jak wcześniej: trzeba będzie nauczyć się żyć na niższym poziomie”. Jeżeli przepowiednia ta się spełni⁽¹²⁾, jedyną pewną rzeczą jest nadzieja tych, którym przyjdzie żyć w nowej sytuacji, że „niższy poziom” będzie trwać jedynie przez krótki czas.

⁽¹²⁾ John Nash, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii, październik 2008 r.

4.3.2 Należy unikać niebezpieczeństwa, że istniejące przedsiębiorstwa i pracownicy będą płacić rachunki za ratowanie rynku, a kapitał nadal będzie przepływać na rynki pewniejsze i unikać płacenia podatków. Spowoduje to bowiem dalszy spadek dochodów z pracy, co w efekcie może doprowadzić do utraty społecznej aprobaty dla gospodarki rynkowej. Jeżeli chce się uniknąć takiego zagrożenia, trzeba wzmocnić i rozszerzyć europejski model społecznej gospodarki rynkowej, w którym człowiek znowu zajmować będzie centralne miejsce.

4.3.3 Z tych względów EKES uważa, że również polityka podatkowa powinna być przedmiotem szczególnej uwagi rządów państw i Unii Europejskiej. Należy zatem kontynuować proces koordynacji i nie dopuszczać do nierówności, jest to bowiem sprzeczne z ideą jednolitego rynku. Trzeba w pierwszej kolejności wprowadzić reformy, które zwiększą podstawę opodatkowania, a nie stawki podatkowe, i będą uwzględniać w większym stopniu majątek niż działania przedsiębiorstw i pracowników.

4.3.4 Nie należy dopuścić do sytuacji, w której skutki kryzysu drastycznie wpłyną na systemy emerytalne państw członkowskich, co nastąpiło w Stanach Zjednoczonych, gdzie niektóre instytucje zarządzające funduszami emerytalnymi poniosły ogromne straty z powodu kryzysu na rynku funduszy hedgingowych. W rezultacie o połowę spadła wartość środków zgromadzonych na kontach pracowników, którzy przystąpili do funduszy emerytalnych. EKES jest zdania, że należy opracować ramy prawne i systemy emerytalne chroniące obywateli i pracowników europejskich.

4.3.5 Narastające poczucie niesprawiedliwości i nierówności ograniczyło i nadal może ograniczać przestrzeń swobody. Stanowi także zagrożenie dla demokracji w Europie, szczególnie zaś w Unii Europejskiej, gdzie cały czas występuje bardzo trudny do wyrównania „deficyt demokracji”. Powoduje on brak zgody zubożonych krajów co do polityki, jaką należy wdrożyć w celu pokonania kryzysu i pobudzenia zrównoważonego rozwoju.

4.3.6 EKES uważa, że obecny kryzys może stanowić dla Unii Europejskiej znakomitą okazję do zbliżenia się do swych obywateli, przedsiębiorstw i pracowników najbardziej dotkniętych kryzysem, pod warunkiem, że podjęte zostaną konkretne i wymierne działania.

4.3.7 Działania te powinny polegać na wprowadzeniu przepisów służących ochronie ich praw, dlatego Unia Europejska musi mieć możliwość oddziaływania na politykę społeczną za pośrednictwem własnych inicjatyw. Kwestie społeczne powinny być objęte w całości paktem strategicznym, o którym mowa w punkcie 4.4.3. Kolejny obszar działania powinien dotyczyć polityki gospodarczej, którą Unia i państwa członkowskie powinny wdrożyć zgodnie z punktem 4.2 (między innymi w kwestii specjalnego mechanizmu finansowania zgodnie ze strategią lizbońską), oraz wspierania najsłabszych przedsiębiorstw.

4.3.7.1 Potrzebne są działania strukturalne na rynku pracy, który musi być bardziej chłonny i pojemny oraz funkcjonować według ustalonych na szczeblu wspólnotowym zasad wykorzystywania funduszy z EFS, upraszczania procedur i przyspieszania płatności.

4.3.7.2 Należy podejmować działania na rzecz przedsiębiorstw, które zobowiążą się do przestrzegania zasady społecznej odpowiedzialności biznesu w Europie oraz klauzuli społecznej poza terytorium europejskim.

4.3.8 EKES wzywa Komisję, aby wraz z partnerami społecznymi uczyniła wszystko, co możliwe – między innymi poprzez stosowanie zachęt finansowych (na przykład funduszy strukturalnych) – w celu wspierania porozumień i/lub rozwiązań ograniczających wpływ kryzysu na przedsiębiorstwa, także poprzez rozpowszechnianie sprawdzonych rozwiązań, stosowanych już w niektórych państwach.

4.3.9 EKES wzywa Radę, aby wdrożyła „kodeks europejski”, czyli przepisy regulujące poszczególne obszary działań przedsiębiorstw, służące ograniczeniu nierówności w zakresie dochodów i zapewnieniu nowej sprawiedliwości dystrybucyjnej, nie tylko w sektorze finansowym. Nierówności dochodowe rosły się bowiem do ogromnych i nie mających żadnego uzasadnienia rozmiarów. Należy dążyć do zawarcia europejskiego porozumienia w tej kwestii.

4.4 Wdrożenie nowej polityki Unii Europejskiej: działania oddolne

4.4.1 EKES uważa, że Unia Europejska będzie mogła pokonać kryzys, jeżeli zostanie wyposażona w instrumenty decyzyjne, których obecnie nie posiada, a których brak jest główną przyczyną niemożności podejmowania decyzji, co w efekcie może doprowadzić do osłabienia jej znaczenia jako ważnego partnera w kontaktach z wielkimi mocarstwami, takimi jak Stany Zjednoczone i Chiny. Z tego względu EKES uważa, że Unia Europejska powinna wypracować konkretne możliwości działania, wykorzystując nawet tymczasowe instrumenty, aby nie zaprzepaścić efektów ciężkiej pracy i zaangażowania w obecnym okresie głębokich przemian.

4.4.2 **Sprawowanie rządów w wymiarze politycznym:** EKES uważa, że podziały i błędy polityczne należały do głównych przyczyn obecnego kryzysu. Zabrakło bowiem jednolitej wizji, bez której politycy nie byli zdolni do działania, przez co utracili swoją nadrzędną pozycję zarówno w Europie, jak i na świecie. Konsekwencje tego stanu rzeczy są widoczne dla wszystkich.

4.4.2.1 **Sprawowanie rządów w wymiarze międzynarodowym:** Unia Europejska nadal nie wypracowała wspólnej polityki zagranicznej ani samodzielnego ośrodka władzy zajmującego się walką z kryzysem. A przecież Unia powinna przemawiać jednym głosem, przynajmniej w strefie euro, jako uczestnik spotkań na arenie międzynarodowej, ale przede wszystkim w organizacjach i strukturach, które zamierzamy zreformować. Dzięki temu możliwe będzie zrównoważenie władzy decyzyjnej innych bloków gospodarczych i politycznych. Unia Europejska to największy światowy rynek dóbr i usług oraz główny płatnik publicznych środków pomocy dla najbiedniejszych krajów; euro jest drugą na świecie walutą rezerwową. Unia jest zatem pod wieloma względami „gigantem gospodarczym”, ale pod względem zdolności decyzyjnych na arenie międzynarodowej pozostaje „politycznym karłem”. Jest to paradoks, którego nie są w stanie zrozumieć jej obywatele. Konieczne jest zatem zwiększenie siły oddziaływania wniosków i „wartości” europejskich na globalną politykę.

4.4.2.2 Szefowie państw i rządów powinni odważnie uznać to ograniczenie i wyznaczyć sobie wspólny cel, obecnie bowiem zachowują się jak członkowie załogi pozbawionej kapitana, a taka sytuacja generuje znaczne koszty ekonomiczne i polityczne. Niczemu nie służy odwoływanie się do historyków czy ojców-założycieli, aby się o tym przekonać („Gdyby Europa była kiedyś zjednoczona, szczęście, dobrobyt i duma jej 400 milionów mieszkańców nie miałyby granic”, W. Churchill, 1946). W najbliższym czasie należy zawrzeć porozumienie zobowiązujące do zwalczania kryzysu metodami, które przekształcą się potem we wspólnotowe metody działania. Obecnie niestety dzieje się odwrotnie.

4.4.3 **Sprawowanie rządów w wymiarze gospodarczym:** głównym celem, do którego należy dążyć, jest wyposażenie Unii Europejskiej w instrumenty służące określeniu i realizacji wspólnych kierunków polityki makroekonomicznej i sektorowej (przynajmniej w strefie euro), czego pozytywne skutki będą odczuwalne dla wszystkich 27 państw. Wspólna polityka gospodarcza powinna być realizowana razem z polityką monetarną, począwszy od państw leżących w strefie euro. Nie może się ona ograniczać jedynie do zwykłej woli koordynowania, lecz powinna określić interwencje w strategicznych sektorach obejmujących swym zasięgiem całą Europę (ochrona środowiska, energetyka, innowacyjność, imigracja, zatrudnienie, spójność itp.) Trzeba opracować nowy **europejski pakt na rzecz wzrostu, zrównoważonego rozwoju, konkurencyjności i zatrudnienia**, który wzmocni rynkową ekonomię społeczną i środowiskową i zakończy proces tworzenia rynku wewnętrznego, zgodnie z założeniami strategii lizbońskiej.

Bruksela, 16 grudnia 2009 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Mario SEPI

4.4.4 **Sprawowanie rządów w wymiarze społecznym:** jednym z głównych celów europejskiego paktu powinna być polityka społeczna i polityka spójności. Unia Europejska powinna mieć większą możliwość interwencji w dziedzinie polityki społecznej⁽¹³⁾, tak by zdefiniować minimalny próg dla podstawowych praw społecznych. Ze wszystkich wymienionych powodów konieczne jest stworzenie Europy zdolnej do działania. Należy przy tym pamiętać, że Unia Europejska powstała jako projekt integracji gospodarczej (EWWiS, EWG i wspólna waluta euro), realizowany dla celów politycznych.

4.4.5 EKES uważa zatem, że w obecnym okresie konieczne jest włączenie obywateli, szczególnie młodych, w proces budowy Unii Europejskiej z wykorzystaniem nowych form działań oddolnych. Tej kwestii nie należy pozostawiać przypadkowi. Opinia publiczna zaakceptowałaby konkretny i nie tylko doraźny projekt nowych form udziału w podejmowaniu decyzji w najważniejszych sprawach politycznych, który przyznawałby obywatelom Unii znaczący udział w tych procesach. Projekt taki byłby znakomitym narzędziem kontaktu obywateli z instytucjami i przyczyniłby się do wypełnienia luki w demokracji. Jest to żywotna sprawa dla przyszłości Unii Europejskiej. Nie należy jej odkładać, zwłaszcza że traktat lizboński stanowi niewielki krok naprzód w tym zakresie.

4.4.6 Ważny wkład w tej dziedzinie może wnieść europejskie społeczeństwo obywatelskie. Nie można odwoływać się do społeczeństwa obywatelskiego wybiórczo, traktować go jako odrębnego obszaru czy też jako przykrywkę. Jest to wyzwanie dla EKES-u i dla jego „Programu dla Europy”.

⁽¹³⁾ W swojej wypowiedzi podczas sesji plenarnej EKES-u dnia 30 września 2009 r. José Manuel Barroso poparł ten punkt widzenia.